

Crna Gora
Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Izvještaj

o realizaciji “Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore sa akcionim planom do 2021.godine”, za 2019 godinu.

Podgorica, jun 2020. godine

Sadržaj:

I - UVOD.....	2
II - REZIME.....	3
II – KLJUČNA POSTIGNUĆA	5
UNAPREĐENJE SISTEMA RURALNIH TURISTIČKIH ISKUSTAVA I INTEGRACIJA PONUDE.....	5
OČUVANJE AUTENTIČNOSTI I UNAPRJEĐENJE KOMFORA	5
INTEGRISAN RAZVOJ I INOVIRANJE PROIZVODA.....	5
<i>PODIZANJE NIVOA SVIJEŠTI I INFORMISANOSTI TURISTA O PONUDI U OKVIRU RURALNOG TURIZMA CRNE GORE.....</i>	<i>6</i>
POZICIONIRATI RURALNI TURIZAM U SKLOPU BRENDA CRNA GORA.....	6
OSPOSOBLJAVANJE I AKTIVIRANJE RURALNIH ZAJEDNICA, PREDUZETNIKA I PREDUZEĆA DA UNAPRIJEDE VRIJEDNOST RURALNIH PROIZVODA KROZ AKTIVNO UČEŠĆE U UPRAVLJANJU ODRŽIVIM RAZVOJEM SVOJIH DESTINACIJA	8
PODSTAĆI INTEGRISANO I PARTICIPATIVNO UPRAVLJANJE RAZVOJEM RURALNOG TURIZMA	8
III – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE PO AKTIVNOSTIMA.....	10
IV – PREPORUKE	28

I - UVOD

Tekuće tendencije na tržištu i karakteristike turističke tražnje povoljno utiču na razvoj ruralnog turizma, što potvrđuje i Svjetska turistička organizacija (UNWTO), koja ističe da se tržišni trendovi u turizmu kreću u korist ruralnog turizma. Jedan od najvažnijih trendova je diverzifikacija na turističkom tržištu. Povećanom interesovanju tražnje za ruralna područja značajno doprinosi način života, prvenstveno urbane populacije.

Ruralni turizam stvara uslove za zadovoljenje potreba sve većeg broja turista koji teže zdravom načinu života i traže doživljaje koji podrazumijevaju zadovoljstvo u prirodi, tradicionalnoj kuhinji, gostoprimstvu gazdinstava/domaćinstava u ruralnim područjima, uživanje u tradiciji i očuvanim običajima i drugim autentičnim iskustvima.

U skladu sa tim tendencijama, Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT) polazeći od smjernica definisanih Strategijom razvoja turizma do 2020. godine odlučno je u namjeri da adekvatnim strateškim politikama i kontinuiranim aktivnostima kreira šanse za razvoj ruralnih područja Crne Gore.

Prepoznajući potencijale ruralnih područja Crne Gore u pogledu razvoja autentičnih turističkih proizvoda, potencijala razvoja ruralnog turizma, ali i potrebe da se oblast ruralnog turizma sistemski definiše na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u 2018. godini donijelo odluku da izradi Program razvoja ruralnog turizma sa akcionim planom do 2021. godine (PRRT 2021).

PRRT 2021 polazi od opredjeljenja da ruralni prostor i atrakcije ne treba posmatrati u užem smislu samo kao resurs za razvoj turizma, već i kao potencijal za razvoj lokalnih zajednica i ruralnih područja Crne Gore, kroz aktivnu participaciju različitih subjekata u oblasti ruralnog turizma i razvoj preduzetništva u ovoj oblasti uz jasno definisan sistem razvoja i podsticaja na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Stoga je strateški cilj razvoja ruralnog turizma usmjeren na razvoj diverzifikovane i autentične ruralne turističke ponude Crne Gore, koja će stvoriti osnov za povećanje blagostanja ruralnog stanovništva i zaustavljanje depopulacije ruralnih područja.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma sa partnerima realizuje aktivnosti iz Programa razvoja ruralnog turizma sa akcionim planom do 2021. godine, i kontinuirano prati realizaciju sprovedenih mjera i aktivnosti u cilju podrške razvoju ruralnom turizmu.

II - REZIME

Izvještaj predstavlja analizu ostvarenih prioriteta, mjera i aktivnosti u 2019. godini. Aktivnosti definisane u Akcionom planu su strukturirane kroz operativne ciljeve Programa:

1. Unapređenje sistema ruralnih turističkih iskustava i integracija ponude
2. Podizanje nivoa svijesti i informisanosti turista o ponudi u okviru ruralnog turizma Crne Gore
3. Osposobljavanje i aktiviranje ruralnih zajednica, preduzetnika i preduzeća da unaprijede vrijednost ruralnih proizvoda kroz aktivno učešće u upravljanju održivim razvojem svojih destinacija

U okviru ovih operativnih ciljeva, za 2019.g. bile su predviđene 44 aktivnosti.

Uspješno je realizovano 37 aktivnosti ili se realizuju u kontinuitetu, dok su 3 predviđene aktivnosti djelimično realizovane, odnosno 4 aktivnosti nijesu realizovane, što predstavlja 84% ispunjenosti ukupno planiranih aktivnosti predviđenih za 2019. godinu.

Ukupna planirana sredstva za realizaciju "Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore sa akcionim planom do 2021.godine", za 2019 godinu, iznosila su 65.500,00 €, dok je za realizaciju istih utrošeno 67.000,00 €. Takođe, treba uzeti u obzir da je jedan broj aktivnosti iz Akcionog plana realizovan kroz saradnju sa EBRD/FAO, i da nemamo uvid koliko je utrošeno sredstava za realizaciju tih aktivnosti.

1. Unapređenje sistema ruralnih turističkih iskustava i integracija ponude:

Kroz mjeru: očuvanje autentičnosti i unaprijeđenje komfora, prikupljene su relevantne informacije u cilju izrade baze podataka o starim zanatima i domaćoj radinosti, sačinjen popis sela sa očuvanim, tradicionalnim stilom arhitekture, objavljen Program podsticajnih mjera u oblasti turizma, realizovane aktivnosti u okviru projekta "Promovisanje održivih lanaca vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji kroz povezanost sa turizmom".

U okviru mjere Integrirani razvoj i inoviranje proizvoda, MORT je, na osnovu Javnog poziva za podnošenje zahtjeva za dobijanje podrške za projekte iz oblasti turizma za 2019/2020.g. - Mjeru I B: Unapređenje ponude i podizanje kvaliteta usluga u seoskim domaćinstvima,

opredijelilo 50.000 eura. Objavljena je brošura "Seoska domaćinstva u Crnoj Gori" i formirana baza podataka o turističkim agencijama koji imaju ponudu u okviru ruralnog turizma u Crnoj Gori.

2. Podizanje nivoa svijesti i informisanosti turista o ponudi u okviru ruralnog turizma Crne Gore

Kroz mjeru: Pozicionirati ruralni turizam u sklopu brenda Crna Gora, u cilju valorizacije potencijala ruralnog područja, NTOCG je, u saradnji sa partnerima, realizovala kampanju Dobro. Bolje. Domaće. U cilju promocije crnogorske ponude napravljena je lista i odabir časopisa/magazina iz inostranstva i regiona koji obrađuju teme iz ruralnog turizma. Studijskim grupama novinara je predstavljena i ponuda ruralnog turizma. U toku je izrada Programa digitalnog marketinga kao i izrada novog web portala NTO Crne Gore na kojem će poseban prostor zauzimati i reklamiranje kampanje #montenegrorural. Pokrenuta je selekcija blogera/influensera/vlogera u cilju promocije ruralnog turizma, i uspostavljena saradnja sa onima koji do sada nijesu posjetili destinaciju.

3. Osposobljavanje i aktiviranje ruralnih zajednica, preduzetnika i preduzeća da unaprijede vrijednost ruralnih proizvoda kroz aktivno učešće u upravljanju održivim razvojem svojih destinacija

Kroz mjeru: "Podstaći integrisano i participativno upravljanje razvojem ruralnog turizma, formirana je stalna Radna grupa za ruralni turizam. MORT je intenzivno sarađivao sa udruženjima i klasterima ruralnog turizma i ruralnog razvoja, jačao održivost ruralnog preduzetništva i razvoj sistema mentoringa za rad sa domaćinstvima i preduzetnicima. Kroz mjeru: "Razvoj efikasnijeg sistema registracije za smještajne kapacitete u okviru ruralnog turizma" pojednostavljeno je dobijanje odobrenja za rad i kategorizaciju seoskih domaćinstava. Objavljen je i preveden na tri strana jezika „Mali vodič za seoska domaćinstva“.

U okviru sprovođenja PRRT značajne su i partnerske aktivnosti MORT-a u okviru aktuelnih projekata sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, FAO/EBRD, RRA i dr. u cilju povezivanja turizma i poljoprivrede, odnosno poljoprivrednih proizvođača sa hotelijerima i restoraterima.

Aktivnosti kao što su formiranje Liste "Ijubitelja Crne Gore" sa najvećim uticajem koji bi mogli biti "ambasadori" ruralnog turizma u Crnoj Gori, razvoj portala ruralnog turizma sa modulom centralnog bukinga, formiranje Regionalnih radnih grupa za ruralni turizam i višegodišnji program neophodnih obuka nijesu realizovane zbog početnih teškoća ostvarivanju komunikacije i sakupljanja validnih podataka, a djelimično je realizovan "program ambasadora" ruralnog turizma Crne Gore na društvenim mrežama, i formiranje šireg izbora blogera i autora. Sve ove aktivnosti planirane su da budu realizovane u 2020.g. Jedan od ključnih izazova predstavlja siva ekonomija, pa u tom smislu treba raditi na jačanju svijesti pružalaca usluga da se registruju, i svoje poslovanje uvedu u legalne tokove.

II – KLJUČNA POSTIGNUĆA

UNAPREĐENJE SISTEMA RURALNIH TURISTIČKIH ISKUSTAVA I INTEGRACIJA PONUDE

OČUVANJE AUTENTIČNOSTI I UNAPRJEĐENJE KOMFORA

U cilju očuvanja autentičnosti i unaprjeđenja komfora u okviru Akcionog plana za 2019. godinu, Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Regionalnom razvojnom agencijom za Bjelasicu, Komove i Prokletije, prikupilo je relevantne informacije u cilju izrade baze podataka o starim zanatima i domaćoj radinosti, sačinilo popis sela u kojima je sačuvan tradicionalni stil arhitekture, sa brojem sačuvanih objekata izgrađenih u tom stilu.

Ministarstva održivog razvoja i turizma je drugu godinu za redom objavilo Program podsticajnih mjera u oblasti turizma, koji je realizovan raspisivanjem javnih poziva za svaku mjeru podrške pojedinačno. Program ima za cilj obogaćivanje i unapređenje kvaliteta turističke ponude uz niz promotivnih aktivnosti kako bi se animirali turisti sa novih emitivnih tržišta, a time i generisali veći prihodi u turizmu, produžila turistička sezona, povećao stepen popunjenosti smještajnih kapaciteta, potrošnje i zaposlenosti. U Javnom pozivu 2019/2020, kroz Mjeru I A (NTOCG): “Razvoj inovativnih turističkih proizvoda”, sredstva su bila namjenjena između ostalog i za oživljavanje starih zanata i domaće radinosti.

U okviru projekta “Promovisanje održivih lanaca vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji kroz povezanost sa turizmom” koji realizuju Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO) i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, realizovan je niz aktivnosti. Cilj projekta je da unaprijedi razvoj održivih lanaca vrijednosti razvojem geografskih oznaka porijekla. Takođe, u okviru projekta bile su predviđene i aktivnosti koji se tiču ispitivanja kapaciteta proizvodnje i lanca snabdijevanja tipičnih poljoprivrednih proizvoda, kako bi se obezbijedio kontinuitet ponude, kao i intenzivni pregovori sa većim pružaocima ugostiteljskih usluga koji bi u svoju ponudu, uključili i tipične poljoprivredne proizvode.

INTEGRISAN RAZVOJ I INOVIRANJE PROIZVODA

Integrisan razvoj i inoviranje proizvoda, u okviru akcionog plana za 2019. godinu podrazumjeva je Programe podrške za integrisanu i inovativnu ponudu kao i mapiranje ponude u okviru ruralnog turizma kao što su smještaj (po opštinama i selima), kultura, aktivnosti, tematske rute, zanati (radionice), domaće radinosti i sl.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, i u 2019 godini, drugi put za redom, u okviru Javnog poziva za podnošenje zahtjeva za dobijanje podrške za projekte iz oblasti turizma za

2019/2020. godinu, raspisalo je Mjeru I B: Unapređenje ponude i podizanje kvaliteta usluga u seoskim domaćinstvima. Cilj podrške je unapređenje i razvoj ponude u ruralnom turizmu, unapređenje i poboljšanje kvaliteta usluga u seoskim domaćinstvima, podrška održivosti turizma u seoskim domaćinstvima i podizanje nivoa konkurentnosti seoskih domaćinstava. Kako je u 2018. godini, iskazano veliko interesovanje za ovu vrstu podrške, Ministarstvo je u 2019. godini opredjelilo 50.000,00€. Podnijeta je 51 aplikacija od kojih je 31 aplikant dobio dio sredstava opredjeljenih za ovu mjeru podrške. Pored toga što je evidentno unapređenje i poboljšanje kvaliteta usluga u seoskim domaćinstvima koja su dobili sredstva (43 seoska domaćinstava za dvije godine), tako je i povećan broj onih koji su dobili Odobrenje za rad o obavljanju ugostiteljske djelatnosti, odnosno koji su se registrovali i ušli u legalne privredne tokove. Po najnovijoj evidenciji trenutno u Crnoj Gori posluju 96 registrovanih seoskih domaćinstva što je za oko 50% više u odnosu na prethodnu 2018. godinu. Takođe, ono što je značajno - a takođe je definisano i Akcionim planom – bilo je da se stavi akcenat na podršku i podsticaj ženama i mlađoj populaciji koji žele da se vrate na selo.

Kako bi se napravila jedna sveobuhvatna baza, Ministarstvo je izdalo brošuru “Seoska domaćinstva u Crnoj Gori” u kojoj je mapirana ponuda svih registrovanih seoskih domaćinstava koja će biti promovisana na svim sajmovima turizma u kojima učestvuje Nacionalna turistička organizacija Crne.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Regionalnom razvojnom agencijom za Bjelasicu, Komove i Prokletije prikupilo je podatke u cilju izrade baza podataka svih turističkih agencija koje imaju ponudu u okviru ruralnog turizma u Crnoj Gori. Cilj je, takođe, ukazati svim turističkim agencijama na problem dovođenja gostiju kod neregistrovanih pružalaca usluga, a samim tim smanjiti prostor za sivu ekonomiju.

PODIZANJE NIVOA SVIJEŠTI I INFORMISANOSTI TURISTA O PONUDI U OKVIRU RURALNOG TURIZMA CRNE GORE

POZICIONIRATI RURALNI TURIZAM U SKLOPU BRENDA CRNA GORA

U okviru realizacije marketing aktivnosti na inostranim tržištima, zavisno od karakteristika samog tržišta, Nacionalna turistička organizacija Crne Gore (NTOCG) bira teme i poruke koje upućuju na specifičan ruralni karakter Crne Gore. Za svaki sajam ili drugu promotivnu aktivnost priprema se materijal koji sadrži teme koje će biti promovisane a koje uključuju i ponude u dijelu ruralnog turizma.

U 2019.g. poseban akcenat je stavljen na tradicionalnu crnogorsku kuhinju. U cilju valorizacije potencijala ruralnog područja, prije svega domaćih poljoprivrednih proizvoda NTOCG je, u saradnji sa partnerima, realizovala kampanju Dobro. Bolje. Domaće. U okviru te

kampanje realizovan je set aktivnosti. Cilj kampanje je promocija tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda, hrane i pića i povećanje njihove zastupljenosti u ugostiteljskim objektima na zadovoljstvo, kako turista tako i samih ugostitelja. U okviru kampanje realizovane su PR aktivnosti, pripremljen je promotivni materijal i organizovan događaj – susret poljoprivrednih proizvođača i ugostitelja - na kojem su poljoprivredni proizvođači iz ruralnog područja promovisali domaće poljoprivredne proizvode.

U Crnoj Gori ne postoje specijalizovani časopisi koji se bave ruralnim turizmom, već u okviru relevantnih časopisa koji se bave turizmom, postoje rubrike koje se odnose na specifične vidove turizma kao što je ruralni turizam. Napravljena je lista časopisa/magazina koji obrađuju pomenute teme. U toku je odabir časopisa i magazina, iz inostranstva i regiona, koji obrađuju teme koje se odnose na ruralni turizam u kojima bi se mogla promovisati crnogorska ponuda.

Tokom 2019. godine objavljen je značajan broj članaka u kojima su pojedini djelovi obrađivali ruralni turizam i to na najbitnijim tržištima, uglavnom zapadne Evrope i regiona, kao npr: Evaneos.fr francuski portal, Magazin Geo najčitaniji francuski magazin o turizmu (cirkulacija 250.000), austrijski KleineZeitung, Reiselust, Time4you; njemački Deutsche Welle, Non Solo Amore Portal, Sontag Aktuell, Badische Tagesblatt, WOSO, Frankische Nachrichten, Heilbronner Stimme, brojni regionalni ali sve više i crnogorski mediji.

Nacionalna turistička organizacija Crne Gore je na sajamskim nastupima promovisala turističku ponudu u dijelu ruralnog turizma, prije svega kada je u pitanju aktivni odmor i seoski turizam, i organizovala više sastanaka sa predstavnicima medija u cilju promocije aktivnog odmora i druge ponude u dijelu ruralnog turizma. Tokom 2019. godine jednom broju studijskih grupa novinara, predstavljena je crnogorska turistička ponuda i između ostalog ponuda ruralnog turizma kako na sjeveru tako i na jugu Crne Gore. U okviru promotivnih aktivnosti na tržištima regiona, Poljske, Izraela Francuske, Velike Britanije i Njemačke, prezentovana je i ponuda proizvoda ruralnog turizma dr.

NTO Crne Gore sarađuje sa predstavnicima turističke privrede, pored ostalog, i kroz zaključivanje ugovora o strateškim i drugim partnerstvima. NTO ima 5 strateških partnera i jednog partnera sezone sa kojima sarađuje kada je u pitanju prevoz i smještaj novinara i turoperatora kojima je Crna Gora domaćin. Takođe, tokom organizacije studijskih posjeta, NTO Crne Gore kontaktira avioprevoznike u cilju obezbjeđivanje podrške u organizaciji studijskih grupa. Kada je u pitanju realizacija marketing aktivnosti, sa nacionalnim avioprevoznikom ostvaruje partnersku saradnju.

U toku je izrada Programa digitalnog marketinga kao i izrada novog web portala NTO Crne Gore na kojem će poseban prostor zauzimati i reklamiranje kampanje #montenegrorural. U toku je određivanje ciljeva i tema kampanje #montenegrorural.

S obzirom da nijesu realizovane aktivnosti koje se tiču pronalaska i aktiviranja drugih kanala komunikacije za promociju ruralnih turističkih proizvoda kao ni Razvoj portala ruralnog

turizma sa modulom centralnog bukinga seoskog smještaja, iz razloga što je u toku realizacija „Programa digitalnog marketinga“ koja podrazumjeva između ostalog i navedene aktivnosti pa je rok za produžen za 2020.godinu, dok je u međuvremenu pokrenuta selekcija blogera/influensera/vlogera sa kojima NTO sarađuje na planu kvalitetne promocije ruralnog turizma u Crnoj Gori, kao i uspostavljanje saradnje sa blogerima/influenserima/vlogerima, koji do sada nijesu posjetili destinaciju.

Tokom realizacija aktivnosti na izradi novog Programa podsticajnih mjera, biće razmotreno uključivanje podrške za razvoj portala ruralnog turizma sa modulom centralnog bukinga seoskog smještaja. Program predviđa da nosioci aktivnosti koje su definisane u okviru ove mjere budu MORT i NTO.

OSPOSOBLJAVANJE I AKTIVIRANJE RURALNIH ZAJEDNICA, PREDUZETNIKA I PREDUZEĆA DA UNAPRIJEDE VRIJEDNOST RURALNIH PROIZVODA KROZ AKTIVNO UČEŠĆE U UPRAVLJANJU ODRŽIVIM RAZVOJEM SVOJIH DESTINACIJA

PODSTAĆI INTEGRISANO I PARTICIPATIVNO UPRAVLJANJE RAZVOJEM RURALNOG TURIZMA

Kako bi se kvalitetno podstakao razvoj ruralnog turizma, Akcionim planom predviđeno je integrisano i participativno upravljanje. U tom smislu, u prvoj godini realizacije Akcionog plana kao početna aktivnost predviđeno je forimanje upravljačkog sistema. S tim u vezi formirana je stalna Radna grupa za ruralni turizam (RGRT), organizovan osnivački sastanak na kome su prezentovane i pripremljene sve dalje procedure i aktivnosti koje treba da se realizuju iz akcionog plana za tekuću godinu. U cilju realizovanja predviđenih aktivnosti iz Akcionog plana, postojala je stalna komunikacija između članova Radne grupe.

Kao što se može primjetiti iz realizacije Akcionog plana, Ministarstvo odživog razvoja i turizma, u okviru realizacije aktivnosti intenzivno je sarađivalo sa udruženjima i klasterima ruralnog turizma i ruralnog razvoja kao što su Udruženje seoskih domaćinstava, Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije (RRA), Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj u jugoistočnoj Evropi (SWG) i sl.

U saradnji sa većinom lokalnih turističkih organizacija organizovani su okrugli stolovi i obuke u cilju podrške svima koji su zainteresovani da se bave ruralnim turizmom, kao i pomoć u dijelu koji se tiče svih procedura oko registracije seoskih domaćinstava a za koje je nadležno Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

U cilju jačanja održivosti ruralnog preduzetništva, intenzivno se radilo na razvoju sistema mentoringa za rad sa domaćinstvima i preduzetnicima. U tom smislu, od strane ministarstva, u kontinuitetu je pružana puna podrška na terenu svim zainteresovanim subjektima koji su

odlučni u namjeri da se bave ovim vidom turističke ponude. Predstavnici ministarstva su u prethodne dvije godine obišli gotovo sva registrovana domaćinstva kako bi im pružili podršku i podstakli ih na dalji razvoj ove djelatnosti. Kako je ova aktivnost kontinuirana, u planu je da se ta podrška nastavi i u narednom periodu u cilju jačanja turističke ponude u ruralnim područjima.

RAZVOJ EFIKASNIJEG SISTEMA REGISTRACIJE ZA SMJEŠTAJNE KAPACITETE U OKVIRU RURALNOG TURIZMA

Kako bi se unaprijedio i olakšao sistem registracije za smještajne kapacitete u okviru ruralnog turizma, Ministarstvo odživog razvoja i turizma je izmjenama i dopunama Zakona o turizmu i ugostiteljstvu, preuzelo nadležnost za registraciju (izdavanje odobrenja za rad i kategorizaciju seoskih domaćinstava) i umnogome pojednostavilo proceduru za izdavanje istih u odnosu na raniji period.

Pred početak ljetnje turističke sezone, ministarstvo je izdali Brošuru "Mali vodič za seoska domaćinstva" koja ima za cilj da vlasnicima seoskih domaćinstava približi mogućnosti za bavljenje turizmom i ugostiteljstvom na uspješan, profitabilan, održiv i legalan način. Takođe, vodič sadrži kratki riječnik najčešće korišćenih termina i izraza u turizmu na četiri svjetska jezika, što će domaćinima omogućiti osnovnu komunikaciju sa gostima na engleskom, njemačkom, francuskom i ruskom jeziku.

Kako bi se efikasnije organizovao sistem prikupljanja podataka o turističkom prometu u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama intenzivno se radi na pronalaženju rješenja kako bi se otklonili problemi u vezi prijave gostiju a samim tim i imali preciznu evidenciju o turističkom prometu i broju gostiju koji posjećuju seoska domaćinstva.

Ministarstvo odživog razvoja i turizma u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Regionalnom razvojnom agencijom, kao i jednim dijelom u saradnji sa FAO/EBRD po opštinama je organizovalo brojne radionice i okrugle stolove u cilju informisanja i obuka svih zainteresovanih preduzetnika koji se bave ruralnim turizmom kako bi unaprijedili znanja i vještine.

III – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE PO AKTIVNOSTIMA

STRATEGIJSKI CILJ: RAZVOJ RURALNOG TURIZMA 2019-2021			
Operativni cilj 1: Unapređenje sistema ruralnih turističkih iskustava i integracija ponude			
INDIKATORI UČINKA	Polazne vrijednosti	Prelazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
Odobrena sredstva za očuvanje autentične arhitekture i ambijenta u minimum 3 sela do 2020.godine.	0		3
Odobrena sredstva za adaptaciju i restauraciju seoskih objekata namjenjenih pružanju turističkih usluga uz očuvanje tradicionalnog stila za minimum 6 korisnika do 2020.godine.	0		6
Organizovano minimum 2 posjete (ture) TA nosiocima ponude u ruralnom turizmu do 2020. godine (1 tura godišnje) u cilju savjetaza unaprijeđenje ponude.	0		6

Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje je aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/pla nirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Izraditi bazu podataka o starim zanatima i domaćoj radinosti.	Urađena baza podataka	MORT	I Kvartal 2019	I Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
2. U javne pozive za podršku razvoju ruralnom turizmu uvrstiti zanate i domaće radinosti	U Javnom pozivu 2019/2020, kroz Mjeru I A (NTO): "Razvoj inovativnih turističkih proizvoda" definisani su kriterijumi za oživljavanje starih zanata.	MORT, MPRR, NTO	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 140.000,00 € / Budžet Crne Gore	Realizovana sredstva: 7.000,00€ / Budžet Crne Gore	S obzirom da je podška zanatima i domaćoj radinosti bila samo jedan dio ove mjere, utrošeno je 7.000€, odnosno toliko je traženo kroz aplikacije, dok je preostali iznos utrošen na druge projekte u okviru mjere.
3. Izraditi bazu podataka sa popisom sela u kojima je	Urađena baza podataka u saradnji sa Regionalnom razvojnom	MORT	I – II Kvartal 2019	I – II Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	

sačuvan tradicionalni stil arhitekture	agencijom za Bjelasicu, Komove i Prokletije								
4. Formirati listu sela prema broju sačuvanih objekata izgrađenih u tradicionalnom stilu arhitekture i prema broju pružalaca turističkih usluga	Napravljena lista sela u saradnji sa Regionalnom razvojnomo agencijom za Bjelasicu, Komove i Prokletije	MORT	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
5. Izrada inventara tipičnih poljoprivrednih proizvoda po regionima (usaglasiti sa MPRR)	Urađen inventar u saradnji sa MPRR i FAO/EBRD	MORT	I Kvartal 2019	I kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Sredstva osiguravanja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO/EBRD)	Sredstva osiguravanja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO/EBRD)	Budući da je projekat finansiran od strane Evropske banke za obnovu i razvoj, nemamo informaciju koliko sredstava je utrošeno za ovu aktivnost.
6. Ispitivanje kapaciteta proizvodnje i lanca snabdijevanja tipičnih poljoprivrednih	Urađena lista proizvoda pogodnih za uvođenje u ponudu u saradnji sa MPRR i	MORT	II – III Kvartal 2019	II – III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku (kontinuirana aktivnost)	Sredstva osiguravanja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu(	Sredstva osiguravanja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu	

h proizvoda kako bi se obezbijedio kontinuitet ponude	Organizacijom za hranu i poljoprivredu (FAO/EBRD)						FAO/EBRD)	(FAO/EBRD)	
7. Pregovori sa većim pružiocima ugostiteljskih usluga o uključenju tipičnih poljoprivrednih proizvoda u ponudu	U okviru FAO/EBRD Projekta "Promovisanje održivih lanaca vrijednosti u proizvodnji hrane kroz povezivanje sa turizmom"	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Sredstva obezbjeđenja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO/EBRD)	Sredstva obezbjeđenja od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO/EBRD)	
8. Izraditi bazu i mapu ponude u okviru ruralnog turizma, po opštinama i selima – smještaj, kultura, aktivnosti, tematske rute, zanati (radionice), domaće radinosti	Urađene baza podataka i mapa	MORT	III Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 5.000,00 € / Budžet Minisistarstva održivog razvoja i turizma	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 5.000,00 € / Budžet Minisistarstva održivog razvoja i turizma	

9. Definirati kriterijume za pružanje podrške seoskim domaćinstvima i preduzetnicima čija ideja može da upotpuni ponudu područja i koji inoviraju svoju postojeću ponudu	Kriterijumi za Program podrške za jačanje ponude usvojeni	MORT	II Kvartal 2019	II Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
10. Donošenje programa podrške za jačanje integrisane ponude	Program podrške za jačanje ponude usvojen od strane Vlade Crne Gore	MORT	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
11. Raspisivanje javnog poziva za program podrške za jačanje integrisane	Raspisan Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2019/2020. godinu	MORT	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 50.000,00 € / Budžet Crne Gore	Ukupan iznos realizovanih sredstva za ovu mjeru iznosio je 50.000,00 € / Budžet Crne Gore	

ponude									
12. Formirati listu TA koji imaju ponudu u okviru ruralnog turizma u Crnoj Gori	Formirana lista Turističkih agencija	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	

STRATEGIJSKI CILJ:		RAZVOJ RURALNOG TURIZMA 2019-2021							
Operativni cilj 2:		Podizanje nivoa svijesti i informisanosti turista o ponudi u okviru ruralnog turizma Crne Gore							
INDIKATORI UČINKA		Polazne vrijednosti	Prelazne vrijednosti			Ciljne vrijednosti			
Formiran i lansiran "Program ambasadora".		0				1			
Razvijen integrisani sistem digitalnog marketinga i prodaje – 1 mobilna aplikacija (za Android i iOS) i 1 portal ruralnog turizma sa modulom centralnog bukinga do kraja 2020. godine i otvorena 3 digitalizovana centra za posjetioce do 2021. godine.		0				1 aplikacija, 1 portal i 3 digitalizovana Centra			
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

1.Izbor tema/razvoj poruka koje upućuju na specifični ruralni karakter Crne Gore	Napravljen kreativni brif (dokument koji daje jasan zadatak i okvire rada kreativnoj agenciji)	NTO	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
2.Napraviti pregled relevantnih časopisa koji pokrivaju područje ruralnog turizma, posebno aktivnosti u prirodi.	Formirana lista časopisa	NTO	I-II Kvartal 2019	I-II Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
3.Izabrati listu ciljnih časopisa/magazina	Formirana lista ciljanih časopisa	NTO	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
4.Kontaktirati novinare i dogovoriti posjetu	Kontakti obavljani, sa zainteresovanima dogovoreni termini dolaska	NTO	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
5.Kontaktirati	Potpisani	NTO	III Kvartal	III Kvartal	Realizovano	Realizovano u	Nijesu bila	Nijesu bila	

potencijalne partnere sponzore prevoza i smještaja (Montenegro Airlines, pružaoci usluga smještaja), izabrati partnere	ugovori		2019	2019		roku	potrebna sredstva	potrebna sredstva	
6.Istražiti ko su postojeći posjetioči koji na društvenim mrežama pišu pozitivno o iskustvu u ruralnoj Crnoj Gori	Formirana pregledna lista	NTO	I Kvartal 2019	I Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
7.Izabrati ljubitelje Crne Gore sa najvećim uticajem (broj pratilaca, lajkova), koji bi mogli biti "ambasadori" ruralnog	Formirana konačna lista	NTO	I Kvartal 2019	I Kvartal 2019	Nije realizovano	Novi rok – tokom 2020. godine	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	Aktivnost nije ralizovana iz razloga što je u toku bila realizacija Programa digitalnog marketinga koja podrazumjeva između ostalog i aktivnosti koje se tiču odabira ambasadora

turizma Crne Gore									ruralnog turizma Crne Gore. Rok za ovu aktivnost je produžen za 2020.godinu
8.Formirati "program ambasadora" ruralnog turizma Crne Gore na društvenim mrežama i pozvati ih da budu članovi	Program ambasadora sačinjen, članovi poznati	NTO	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Djelimično realizovano	Novi rok – tokom 2020. godine	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	Novi rok – tokom 2020. godine
9.Postaviti ciljeve i teme kampanje	Ciljevi i teme definisani	NTO	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
10.Formirati širi izbor blogera i autora, poslati pozive; nakon odgovora odrediti finalni, uži izbor	Formirana lista blogera i autora	NTO	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Djelimično realizovano	Realizacija u toku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	Aktivnost je djelimično ralizovana iz razloga što je u toku bila realizacija Programa digitalnog marketinga koja podrazumjeva imđu ostalog i aktivnosti koje se tiču odabira ambasadora ruralnog turizma Crne Gore. Rok za ovu aktivnost je

									produžen za 2020.godinu
11.Postaviti ciljeve i okvire sadržaja mobilne aplikacije	Ciljevi i sadržaj mobilne aplikacije definisani	NTO	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
12.Razvoj baze podataka i animiranje pružaoca usluga	Baza podataka pružaoca usluga formirana	NTO	III-IV Kvartal 2019	III-IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
13.Definisani je ciljevi, okviri i modeli podrške za predstavnike privatnog sektora ili drugih organizacija u pravcu razvoja portala i sistema bukinga.	Ciljevi, okvir i model podrške definisani	NTO i MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
14.Sproveden je procedure u	Realizovana procedura,	NTO	II Kvartal 2019	II Kvartal 2019	Nije realizovano	Novi rok 2020 godina	Nijesu bila potrebna	Nijesu bila potrebna	Aktivnost nije realizovana iz razloga

pravcu implementacije utvrđenog modela podrške.	objavljen javni poziv						sredstva	sredstva	što je u toku bila realizacija Programa digitalnog marketinga koja podrazumjeva imđu ostalog i aktivnosti koje se tiču odabira ambasadora ruralnog turizma Crne Gore. Rok za ovu aktivnost je produžen za 2020.godinu
STRATEGIJSKI CILJ: RAZVOJ RURALNOG TURIZMA 2019-2021									
Operativni cilj 3:		Osposobljavanje i aktiviranje ruralnih zajednica, preduzetnika i preduzeća da unaprijede vrijednost ruralnih roizvoda kroz aktivno učešće u upravljanju održivim razvojem svojih destinacija							
INDIKATORI UČINKA	Polazne vrijednosti	Prelazne vrijednosti				Ciljne vrijednosti			
Formiran sistem prikupljanja upravljačkih informacija do 2020. godine.	0					1			
Organizovano 6 obuka za pružaoce usluga u ruralnom turizmu (2 po regionu) do 2020. godine.	0					6			
Obučeno prvih 9 mentora (3 mentora – trenera i 6 lokalnih	0					9			

mentora) do 2020. godine.									
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje je aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Formirati stalnu Radnu grupu za ruralni turizam (RGRT)	Formirana Radna grupa	MORT	I Kvartal 2019	I Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
2. Pripremiti nacrt poslovnika i procedura	Nacrt poslovnika pripremljen i završen	MORT	II Kvartal 2019	II kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
3. Organizovati osnivački sastanak	Održan prvi sastanak i usvojen poslovnik	MORT	II Kvartal 2019	II kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
4. Redovni sastanci	Održani brojni sastanci	Radna grupa za ruralni turizam (RGRT)	IV Kvartal 2019	IV kvartal 2021	Realizovano	Kontinuirana aktivnost	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
5. Određivanje	Definisane aktivnosti	MORT	IV Kvartal	IV kvartal	Realizovano	Realizovano u	Nijesu bila potrebna	Nijesu bila potrebna	

poslova uslužnih centara za podršku ruralnom turizmu	centara u okviru lokalnih turističkih organizacija (LTO)		2019	2021		roku	sredstva	sredstva	
6.Obuka zaposlenih	Završene obuke	MORT	IV Kvartal 2019	IV kvartal 2021	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
7.Osnivanje centara	Uslužni centri u okviru lokalnih turističkih organizacija (LTO)	MORT	IV Kvartal 2019	IV kvartal 2021	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
8. Formiranje Regionalnih radnih grupa za ruralni turizam (RRGRT)	Nije formirana RRGRT	MORT	IV Kvartal 2019	IV kvartal 2021	Nije realizovano	Nije realizovano	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	S obzirom da je formirana stalna Radna grupa za ruralni turizam na nivou države u kojoj su zastupljeni članovi iz svih regiona,u ovom momentu nije bilo neophodno formirati regionalne Radne grupe.
9. Odrediti pitanja / aktivnosti u kojima je	Definisane vještine, procedure i sl. oko kojih je	MORT	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku (kontinuirano)	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	

potrebno pružiti podršku domaćinstvima i preduzetnicima "na terenu".	seoskim domaćinstvima u turizmu potrebna pomoć.								
10. Definirati neophodne upravljačke informacije za vođenje politike ruralnog turizma	Definisan set upravljačkih informacija	MORT	I-II Kvartal 2019	I-II Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
11. Organizovati sistem prikupljanja podataka o turističkom prometu	Sistem dogovoren u okviru Direktorata za praćenje turističkih tokova i turističkog prometa (MORT)	MORT	III-IV Kvartal 2019	III-IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
12. Davanje podrške i podsticaja mlađoj generaciji da se vraća na	U okviru Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2019/2020.	MORT	I-II Kvartal 2019	I-II Kvartal 2019	Djelimično realizovano	Djelimično realizovano	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 50.000,00 € / Budžet Crne	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 50.000,00 € / Budžet Crne	U okviru mjere Mjera I B - Unapređenje ponude i podizanje kvaliteta usluga u seoskim domaćinstvima prioritet je bio

selo	godinu						Gore	Gore	podrška mlađoj populaciji/ženama kao podstrek da se vrate selu i spriječi depopulacija iako kriterijumi nijesu bili definisani kao takvi.
13. Formirati jasne i detaljne procedure prijave efikasnijeg sistema registracije za smještajne kapacitete u okviru ruralnog turizma	Procedure urađene i pojednostavljene kroz posljednje izmjene i dopune Zakona o turizmu i ugostiteljstvu gdje je nadležnost izdavanja odobrenja za rad i kategorizacija seoskih domaćinstava prešla u nadležnost MORT-a	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
14. Sa lokalnim samoupravama	Dogovor postignut	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	

dogovoriti: (a) primjenu procedura i nadležnu službu, kao i (b) maksimalni iznos naknada									
15. Izrada priručnika (uputstva) za registraciju	Objavljen priručnik „Mali vodič za seoska domaćinstva“	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 5.000,00 € / Budžet Minisistarstva održivog razvoja i turizma	Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 5.000,00 € / Budžet Minisistarstva održivog razvoja i turizma	
16. Uraditi ocjenu potreba za znanjima i vještinama ruralnih preduzetnika	Ocjena urađena	MORT	I Kvartal 2019	I Kvartal 2019	Realizovano	Realizovano u roku	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
17. Uraditi višegodišnji program neophodnih obuka	Nije urađen višegodišnji plan i program neophodnih	MORT	III Kvartal 2019	III Kvartal 2019	Nije realizovano	Novi rok tokom 2020. godine	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	Nije formalno urađen program obuka ali će se tokom 2020. godine kroz projekat EBRD/FAO organizovati brojne

	obuka								obuke
18. Početi sa realizacijom programa obuke	MORT je u saradnji sa RRA i LTO organizovalo obuke po opštinama za sve zainteresovane koji žele da se bave ruralnim turizmom	MORT	IV Kvartal 2019	IV Kvartal 2021	Realizovano	Kontinuirana aktivnost	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	

IV – PREPORUKE

Na osnovu prikaza realizacije mjera i aktivnosti iz Akcionog plana, može se zaključiti da je uspješno realizovan veliki broj aktivnosti kao i da je napravljen značajan pomak u razvoju ruralnog turizma već u prvoj godini realizacije Plana programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore. U narednom periodu potrebno je realizovati nerealizovane ili djelimično realizovane aktivnosti, kako bi se ostvarili svi definisani ciljevi Programa kao i redovne aktivnosti koje su predviđene Akcionim planom za 2020. godinu.

Kada je u pitanju budući razvoj ruralnog turizma, ključne preporuke su da se mora više raditi na jačanju svijesti ruralnih zajednica te da razvoj njihovih sredina zavisi od mobilizacije lokalnih resursa i diversifikacije aktivnosti. Ovo podrazumijeva i stvaranje jačeg duha zajedništva koji direktno proističe iz aktivnosti usmjerenih ka očuvanju lokalne tradicije, a aktivnosti u ovom pogledu je neophodno preduzeti kako bi se dodatno radilo na otklanjanju prepreka u pogledu ostvarivanja saradnje sa nosiocima ponude, odnosno umrežavanja.

Razvoj ruralnog turizma neodvojivo je vezan za poljoprivredne resurse određene sredine. Stoga, smatramo da bi u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, trebalo u nekim oblastima razmjenjivati informacije o objektivnim kapacitetima određenih područja koja imaju u prvom redu uslove na nivou stvaranja domaćeg poljoprivrednog proizvoda, kako bi se efikasnije i preciznije ostvarivala podrška od strane MORT-a u okviru ruralnog turizma.

U cilju popularizacije ruralnog turizma trebalo bi razmišljati možda i o pokretanju jednog specijalizovanog časopisa, i ostvariti saradnju sa medijima koji bi, takođe u specijalizovanim emisijama i štampi pratili ostvarenja u toj oblasti, i informisali o prednostima i benefitima bavljenja ruralnim turizmom, kao i uslovima u kojima se on može razvijati.

Na planu motivacije bilo bi značajno da predstavnici ministarstva obilaze područja pogodna za razvoj ruralnog turizma, i u direktnom kontaktu sa mještanima, valjanom argumentacijom ohrabre potencijalne učesnike u tom procesu, i čuju njihova razmišljanja koja mogu biti putokaz u prevazilaženju teškoća sa kojim se mogu susresti ukoliko se odluče na neki od vidova bavljenja ovom vrstom turizma.

Takođe, jedan od ključnih izazova predstavlja siva ekonomija, u tom smislu treba raditi na jačanju svijesti pružalaca usluga da se registruju kao i da svoje poslovanje uvedu u legalne tokove a samim tim i smanji postojanje nelojalne konkurencije.

U prethodnom periodu vidljiv je napredak ulaganja u putnu infrastrukturu međutim čini se da u ruralnim područjima, pojedina sela, katuni, i seoska domaćinstva još uvijek imaju

problem da obezbjede nesmetan prevoza turista do tih područja. Ovi problemi su posebno prisutni u sjevernom regionu, pri čemu je posebno potrebno kontinuirano raditi na unaprjeđenju puteva i turističke signalizacije. Takođe, evidentno je da nije na zadovoljavajućem nivou razvijena ni ostala infrastruktura (voda, struja, komunalna infrastruktura).

Kao najveći izazov čini se sve izraženija depopulacija sela u centralnom i posebno u sjevernom regionu. Kako bi se prevazišao ovaj problem potrebno je uložiti dodatne napore u davanje podsticaja mlađoj populaciji da ostanu na selu, a to se može postići putem pružanja veće institucionalne podrške u formi bespovratnih sredstava. Podsticanjem ruralnog razvoja podstiče se i razvoj turizma na selu, kao i socijalni razvoj. Velika stopa migracije stanovništva iz sela u gradove, posebno među mlađom populacijom, predstavlja jednu od glavnih slabosti u ruralnom turizmu jer direktno dovodi do nedovoljne kadrovske spremnosti u sektoru ruralnog turizma.